

Kristen apologetikk som teologi, kommunikasjon og misjonalt perspektiv

Lars Dahle

Førsteamanuensis i teologi, NLA Høgskolen

lars.dahle@nla.no

Christian apologetics is both a *science* and an *art*. It is an academic discipline, rigorously grounded in Christian theology, and passionately concerned to demonstrate and defend the truth of Christianity. But it is also a craft, a creative attempt to ensure that the gospel proclamation meshes as closely as possible with the needs and concerns of human existence.

*Alister E. McGrath*¹

I denne korte refleksjonsartikkelen presenterer jeg kristen apologetikk ut fra tre forskjellige men utfyllende perspektiver. Apologetikk kan nemlig med full rett beskrives både som et teoretisk teologisk fagfelt (*science*) og som en kommunikativ teologisk praksis (*art*). For det tredje kan apologetikk imidlertid også beskrives som et *misjonalt* perspektiv. Som luthersk og evangelikal teolog er jeg nemlig overbevist om at apologetikken også har et bredt misjonalt siktemål. Dermed utvider jeg forståelsen av apologetikk i forhold til det innledende sitatet fra Alister McGrath fra to til tre grunnleggende aspekter.

Artikkelen har sitt utgangspunkt i utdanningsfaglig arbeid med pedagogiske og didaktiske spørsmål i tilknytning til studiet *kommunikasjon og livssyn* (KL). I forbindelse med dette utdanningsfaglige arbeidet formulerte jeg også – sammen med kollegaer – følgende pedagogiske credo for undervisningen i KL: «å danne og utruste kristne til å formidle kristen tro som troverdig og relevant i et livssyns-

åpent samfunn». Dette pedagogiske credo danner en vesentlig bakgrunn for denne artikkelen.

Hva er egentlig apologetikk?

Kristen apologetikk omtales ofte som trosforsvar. Men selv om dette språklig sett er sakssvarende, er den apologetiske oppgaven mye videre enn dette. Dette uttrykkes allerede i 1 Pet 3,15 med en dobbel formulering: «Vær alltid rede til forsvar (*apologia*) når noen krever dere til regnskap (*logos*) for det håp dere eier». Med andre ord kan kristen apologetikk beskrives som det å levere gode grunner for den kristne troens troverdighet og relevans i møte med spørsmål, innvendinger og livssynsalternativer.

Denne definisjonen brukte jeg med stort utbytte i min ph.d.-avhandling om Paulus som apologet i Aten.² Definisjonen er også i all hovedsak i linje med følgende begrepsforståelse hos noen internasjonale fagpersoner:

- William Lane Craig understreker at "apologetics specifically serves to show to unbelievers the truth of the Christian faith, to confirm that faith to believers, and to reveal and explore the connections between Christian doctrine and other truths".³
- Alister E. McGrath fremhever at apologetikkens tredelte rolle kan uttrykkes som «defending, commending, and translating».⁴
- Ifølge Douglas Groothuis bør kristen apologetikk forstås som "the rational defense of the Christian worldview as objectively true, rationally compelling, and existentially or subjectively engaging".⁵
- De pre-evangeliserende oppgavene er «*answering and [public] agenda-setting*»
- De evangeliserende rollene er «*commending and clarifying*».
- De post-evangeliserende rollene er «*affirming and equipping*».⁶

Dette «oversiktskartet» har jeg brukt med stort utbytte i ulike pedagogiske sammenhenger, både i KL-studiene og i ekstern formidling. Men «[n]år et landskap skal representeres på et kart, utelates mange trekk, faktorer og detaljer.»⁷ Derfor trengs både en faglig modell og en didaktisk modell sammen med «kartet».

Min faglige tilnærming til apologetikk: «Areopagosmodellen»

Min ph.d.-avhandling *Acts 17:16-34. An Apologetic Model Then and Now?* utgjør fortsatt mitt fremste forskningsbasert grunnlag for undervisning, veiledning og formidling innenfor apologetikk.

This thesis claims that Luke in Acts 17:16-34 presents an apologetic model from apostolic practice with significant implications for apologetics in comparable *agora* contexts. Thus, this dissertation implicitly demonstrates the biblical legitimacy of apologetics and explicitly shows the significance of such New Testament resources for the contemporary *science* and *art* of apologetics.⁸

Her vil jeg særlig fremheve fem sentrale momenter fra min dybdeanalyse av denne kjente bibelteksten som samlet sett preger min faglige tilnærming til apologetikk.

1. *Fra synagogen til torget*. Jeg vektlegger hvordan fokus i Lukas sin fortelling om Paulus i Aten ikke er på apostelens formidling i synagogen, men på hans forkynnelse, dialog og debatt på torget. Dette er høyst relevant for kristen apolo-

Som tradisjonelt temaområde er altså apologetikken i spesifikk forstand rettet mot spørsmålet om et kristent livssyns intellektuelle troverdighet. Definisjonene ovenfor antyder imidlertid at apologetikken i videre forstand også inkluderer et kristent livssyns samfunnsmessige og eksistensielle relevans i en gitt kontekst. Dermed blir også kulturanalyse, livssynskritikk og livstolkning sentral tematikk innenfor apologetikken.

På bakgrunn av videre forskning, faglig utviklingsarbeid og pedagogisk praksis, har jeg også formulert et «oversiktskart» over «det apologetiske landskapet». Her tar jeg utgangspunkt i spesifikke formål for apologetikken i tre prinsipielt forskjellige kontekster. «It seems both legitimate and fruitful to imagine Christian apologetics as having a distinctive contribution both in pre-evangelistic, evangelistic, and post-evangelistic contexts». Jeg beskriver de apologetiske rollene i hver av disse tre kontekstene på følgende måte:

getikk i vårt livssynsåpne samfunn, ikke minst fordi samfunnsutviklingen har beveget seg fra en selvsagt tro til et livssynsmangfold.

I min undervisning og veiledning om apologetikk legger jeg altså vekt på å danne og utruste kristne til å formidle kristen tro som troverdig og relevant i et livssynsåpent samfunn. Dette inkluderer å legge vekt på toleranse og respekt, på tvers av dype livssynsmessige forskjeller, noe som bl.a. viser seg i åpen dialog, ærlig debatt og gjensidig apologetikk. Dermed kan en også forebygge anti-demokratiske holdninger.

2. *Dobbel lytting.* Jeg vektlegger hvordan Paulus etablerer en levende dialog mellom jødisk-kristen tro og atenernes pluralistiske livsverden. Ikke minst har apostelen en dynamisk diskusjon både med stoikerne og epikureerne. Dette forutsetter en aktiv lytting til begge sider, altså både til den bibelske tradisjonen og til samtidens livssynsmangfold, noe som er like aktuelt for en kristen apologet i dagens (post/sen-) moderne kultursituasjon.

3. *En påminnelse om Guds nærvær.* Apostelen er overbevist om at alle mennesker lever i Guds skapte verden og at atenerne derfor allerede forholder seg til Gud som Skaper og Opprettholder. Dette er et sentralt tema som er løftet frem av flere profilerte kristne tenkere og apologeter, og da særlig Francis A. Schaeffer, C. S. Lewis og Peter Berger.

4. *Fra tilknytningspunkt til spenningspunkt.* Paulus begynner med å knytte an til atenernes livsverden, kultur og livssyn, med en bekreftelse av deres religiøse lengsel og deres søken etter mening. Apostelen beveger seg så fra disse reelle tilknytningspunktene til dype spenningspunkt, der han tydelig utfordrer både

deres verdier og trosoppfatninger.

I min analyse av en rekke ulike tilnærminger til og anvendelse av denne bibelteksten, oppdaget jeg at det var en tendens til at apologeter enten vektla tilknytningspunkt eller spenningspunkt. Min analyse pekte derimot i retning av en nødvendig samtidig fastholdelse av både tilknytningspunkt og spenningspunkt.

5. *Fra 'naturlig teologi' via 'absolutt autoritet' til 'Jesus og oppstandelsen'.* Det er mulig å identifisere tre sentrale argumenter hos apologeten Paulus på livssynstorget i Aten:

(a) Stoikernes panteisme og epikureernes deisme inneholder delsannheter, men en jødisk-kristen 'naturlig teologi' forklarer best Gud, universet og mennesket ...

(b) Påstanden at (den jødisk-kristne) Gud har absolutt autoritet er logisk, siden han er Skaper og Opprettholder ('author of life') – og dette igjen utgjør en rimelig grunn for at mennesker nå bør omvende seg ...

(c) Denne Gud er ikke lenger ukjent, men har åpenbart sitt ansikt og sitt navn i Jesus. Jesu oppstandelse svarer på menneskets dypeste behov, viser at Jesus er unik med absolutt autoritet og er historisk troverdig.⁹

Det er verd å merke seg at rekkefølgen på disse tre argumentene uttrykker en naturlig faglig progresjon ifølge flere apologetiske tradisjoner. Ikke minst gjelder det såkalt *classical apologetics*, som beveger seg fra argumenter om 'naturlig teologi' til argumenter om 'Jesus og oppstandelsen'. Apologetikkens indre tematiske struktur legger til stor grad føringer for utarbeidelsen av argumentasjon og retoriske strategier.

En didaktisk modell for undervisning om apologetikk

Utfra beskrivelsen innledningsvis av definisjoner og formål, er det naturlig å plassere apologetikken som tverrfaglig teologisk temaområde i skjæringspunktet mellom systematisk teologi (*the science of apologetics*) og praktisk teologi (*the art of apologetics*), med sentrale bidrag både fra bibelfag og teologihistorie. Systematisk-teologisk kan apologetikken særlig knyttes til religionsfilosofi og dogmatikk, mens apologetikken i praktisk-teologisk perspektiv naturlig kan knyttes til evangelisering, kateketikk og homiletikk.

Videre påpeker Os Guinness at apologetikken gjennom kirkens historie har vært knyttet til to ulike sentrale symboler som representerer to forskjellige formidlingspraksiser. *The closed fist* betegner den bestemte og logiske argumentasjonen for den kristne troens sannhet og relevans, mens *the opened hand* representerer den åpne og kreative invitasjonen til utforsking av kristen tro.

Guinness introduserer disse to supplerende apologetiske tradisjonene på følgende måte:

The closed fist represented the *dis-suasoria*, the negative side of apologetics that used all the higher strengths of human reason in defense of truth. Mustering all the power of reasons, logic, evidence and argument, closed-fist apologetics had the task of answering every question, countering every objection, and dismantling false objections to the faith and to knowing God ...

The open hand represented the *per-suasoria*, the positive side of apologetics that used all the highest strengths of human creativity in the defense of truth. Expressing the

love and compassion of Jesus, and using eloquence, creativity, imagination, humor and irony, open-hand apologetics had the task of helping to pry open hearts and minds that, for a thousand reasons, had long grown resistant to God's great grace, so that it could shine like the sun.¹⁰

På denne bakgrunn kan vi si at i klassisk teologisk og kirkelig språkbruk har apologetikk både betegnet forsvar for (*dis-suasoria*) og kommunikasjon av (*per-suasoria*) den kristne troens sannhetspåstander.

Med utgangspunkt i vektleggingen dels hos McGrath av apologetikk som både *science* og *art* og dels hos Guinness av apologetikk som både *closed fist* og *open hand*, har jeg nylig utviklet følgende didaktiske modell for apologetikk (se neste side).

Denne modellen er tentativt formulert, og det vil derfor kunne være behov for å videreutvikle modellen både faglig og pedagogisk.

Areopagosmodellen som både *closed fist* og *open hand*

Min didaktiske modell kan med stort utbytte anvendes i møte med det jeg ovenfor har beskrevet som Areopagosmodellen.

Jeg har tidligere lagt hovedvekten på utforskningen og tillempeingen av den logiske argumentasjonen til Paulus i Aten som en *closed fist*-tilnærming, men jeg supplerer nå dette i stadig større grad med en *open hand*-fortolkning og -anvendelse.

Dette har jeg formulert på følgende måte i flere foredrag på European Leadership Forum:

	Kristen apologetikk som argumentasjon ("the closed fist approach")	Kristen apologetikk som retorikk ("the open hand approach")
Kristen apologetikk som systematisk teologi («i.e. as a <i>science</i> »)	Undervise om grunnlagsspørsmål: Apologetikkens formål, innhold og begrunnelse.	
	Undervise om premisser, argumenter og evidens til støtte for det kristne livssynets sannhetspåstander.	Undervise om premisser og prosesser for kreativ kommunikasjon om det kristne livssynets troverdighet og relevans.
Kristen apologetikk som praktisk teologi («i.e. as a <i>art</i> »)	Undervise om hvordan integrere en helhetlig argumentasjon for den kristne troens sannhetspåstander i formidling av kristen tro på ulike arenaer.	Undervise om hvordan integrere en kreativ kommunikasjon om den kristne troens troverdighet og relevans i formidling av kristen tro på ulike arenaer.

Applying 'the way of the closed fist' from Paul's arguments in Acts 17:

- Natural theology: Arguing for a *Creator*.
- Ultimate authority: Arguing for *His authority*.
- Jesus and the Resurrection: Arguing for *the credibility*.

Applying 'the way of the open hand' from Paul's arguments in Acts 17:

- Natural theology: Exploring a *sense of wonder*.
- Ultimate authority: Exploring *views on authority*.
- Jesus and the Resurrection: Exploring *the reality of death and hope*.

Denne doble tilnærmingen åpner opp for en flerdimensjonal utforskning og anvendelse av Areopagosmodellen.

Apologetikk som sentralt misjonalt perspektiv

Slik jeg antydte innledningsvis, er det også naturlig å se på apologetikk som et

sentralt misjonalt perspektiv.

Jeg tar her utgangspunkt i den pregnante formuleringen i det engelske forordet til *Cape Town-erklæringen*:¹² «We are called to bear witness to Jesus Christ and all his teaching, in every nation, in every sphere of society, and in the realm of ideas.»¹³ Det er verdt å merke seg at "[this] programmatic statement about three key missional arenas or frontiers has a definite apologetic character ("bear witness to"), and thus indicates the centrality of apologetics for mission"¹⁴.

Implisitt i den første delen av utsagnet ligger en vektlegging både av det kristosentrisk, det didaktiske og det apologetiske i det kristne vitnesbyrdet, samt av både budbærerens og budskapets integritet.

I andre del av utsagnet finner vi en dynamisk, tredimensjonal forståelse av misjon med både lengde, bredde og dybde. Lengdedimensjonen er formidlingen av ethvert Kristus-vitnesbyrd på tvers av geografiske, etniske og kulturelle grenser. Breddedimensjonen innebærer at hele menigheten mobiliseres til et misjonalt vitnesbyrd på forskjellige arenaer og i

ulike relasjoner. Dybdedimensjonen representerer en helhetlig apologetikk i møte med spørsmål, innvendinger og livssynsalternativer i ulike kontekster.

Denne helhetlige apologetikken er altså et Kristus-vitnesbyrd på ideenes område / livssynstorget. I særlig grad gjelder dette de sentrale områder i samfunnet der verdier og ideer dannes og formidles. Dette gjelder i særlig grad to samfunnsområder, nemlig utdanning / akademia og medier / populærkultur. Innenfor utdanning / akademia blir derfor arbeidet med fag/tro- og yrke/tro-spørsmål meget sentralt, noe som inkluderer en kritisk vurdering av lærebøker og andre læremidler. I møte med medier / populærkultur blir livssynsanalyse av sentrale mediebudskap svært vesentlig.

Dybdedimensjonen synliggjøre at apologetikken er et sentralt misjonalt perspektiv, med utrustning av «Guds folk» til en hverdagsoppgave som disipler og vitner i møte med utfordringene fra sekulære og alternative religiøse livssyn. Teologisk sett kan dette forankres i et klassisk reformatorisk syn på kallet:

Calling is the truth that God calls us to himself so decisively that everything we are, everything we do, and everything we have is invested with a special devotion and dynamism lived out as a response to his summons and service.¹⁵

Men denne grunnleggende teologiske overbevisningen må få praktiske konsekvenser:

- *For det første* trengs det en fornyelse av det helhetlige kallet til utsendelse av hele menigheten hver søndag fra den liturgiske gudstjenesten inn i hverdagens gudstjeneste.

- *For det andre* trengs en tilslutning til visjonen om «å utruste alle troende med frimodighet og med de redskapene de trenger for å kunne formidle sannheten med profetisk relevans i hverdagens offentlige samtale, og på den måte utfordre alle sider ved den kulturen vi lever i.»¹⁶
- *For det tredje* trengs en satsing på apologetiske ressurser for både fag/troarbeid og yrke/tro-arbeid, for å kunne møte hverdagsopplevelsene av marginalisering¹⁷ og kognitiv dissonans¹⁸ med integritet og kreativitet.
- *For det fjerde* trengs medvandring som praksis og det nære fellesskapet i smågrupper i menighetene, slik at kristne trossøsken på tvers av generasjoner og på tvers av ulike arenaer kan dele hverdagens utfordringer åpent med hverandre, samt be med og for hverandre.

Avsluttende refleksjon

I denne korte refleksjonsartikkelen har jeg beskrevet kristen apologetikk både som *science*, som *art* og som *misjonalt perspektiv*. Apologetikken som *science* er et teoretisk temaområde for fagfolk innenfor teologi, filosofi og andre aktuelle fagfelt, mens apologetikken som *art* er relevant som kommunikativ praksis for enhver engasjert kristen. Apologetikk som *misjonalt perspektiv* favner imidlertid enda videre, siden dette også berører vår hverdagsgjerning og vårt daglige møte med de mange budskapene på livssynstorget. Dette synliggjør at apologetikk ”should be an integrated part of contemporary Christian dialogue and witness in a pluralistic world”¹⁹.

Noter

- ¹ McGrath, A. E. (1992) *Bridge-building: Effective Christian Apologetics*. Leicester: Inter-Varsity Press, s. 265.
- ² Dahle, L. (2001) *Acts 17:16-34. An Apologetic Model Then and Now?* [Doktorgradsavhandling, The Open University, UK]. Open Research Online – ORO. <http://oro.open.ac.uk/58173/>
- ³ Craig, W. L. (2008). *Reasonable Faith: Christian Truth and Apologetics* (Wheaton, Ill: Crossway; 3rd ed.), s. 15.
- ⁴ McGrath, A. E. (2012) *Mere Apologetics: How to Help Seekers & Skeptics Find Faith*. Grand Rapids: Baker Books, s. 17-21.
- ⁵ Groothuis, D. (2022) *Christian Apologetics: A Comprehensive Case for Biblical Faith*. Downers Grove: IVP Academic. (2nd ed.), s. 9.
- ⁶ Dahle, L. (2013). Truth, Christian Mission and Apologetics: A Response and A Proposal. *NTM*, 67 (1), s. 29-32.
- ⁷ Kvernbekk, T. (2005). Det semantiske teorisyntet. I: Kvernbekk, T., *Pedagogisk teoridannelse*. Oslo: Fagbokforlaget, kap 2, s. 67.
- ⁸ Dahle, L. (2002). Acts 17:16-34. An Apologetic Model Then and Now? [Dissertation Summary] *Tyndale Bulletin* 53 (2): 313.
- ⁹ Fra en sammenfatning fra en populærvitenskapelig artikkel om avhandlingen, nylig re-publisert på <https://snakkomt.ro.com/med-paulus-pa-livssynstorget/>.
- ¹⁰ Guinness, O. (2015) *Fool's Talk: Recovering the Art of Christian Persuasion*. Downers Grove: IVP Books, s. 253.
- ¹¹ Se eksempelvis <https://foclonline.org/talk/communicating-persuasively-post-christian-world-0>.
- ¹² Dette har jeg tidligere utviklet nærmere i følgende artikkel: Dahle, L. (2014) Mission in 3D: A key Lausanne III theme. I: Dahle, L., M. S. Dahle & K. Jørgensen (Red.). *The Lausanne Movement: A Range of Perspectives*. s. 265-279. Regnum Books. [Regnum Edinburgh Centenary Series, vol. 22]. Tilgjengelig online: https://www.ocms.ac.uk/wp-content/uploads/2021/01/The_Lausanne_Movement-Final-WMF.pdf
- ¹³ Se <https://lausanne.org/content/ctc/ctcommitment#foreword>.
- ¹⁴ Dahle, L. (2013). Truth, Christian Mission and Apologetics, s. 31.
- ¹⁵ Guinness, O. (1998) *The Call: Finding and Fulfilling the Central Purpose of Your Life*. Thomas Nelson, s. 29.
- ¹⁶ <https://lausanne.org/nb/cape-town-erklaringen-2/cape-town-erklaringen#p2-1>.
- ¹⁷ Se Dahle, L. (2015). Western Europe – Marginalisation of Christians through Secularisation? I: Gravaas, H.A. et al. (Red.). *Freedom of Belief & Christian Mission*. Oxford: Regnum Books. 382–394.
- ¹⁸ Se Dahle, L. (2018). Cognitive Dissonance as a Missiological Challenge: An Evangelical Perspective on Western Europe. I: Jørgensen, K. et. al (red) *Mission in Secularised Contexts of Europe: Contemporary Narratives and Experiences*. Oxford: Regnum Books. 137–14.
- ¹⁹ Dahle, L. (2013). Truth, Christian Mission and Apologetics, s. 29.